

Acties milieubeweging geven aanzet tot verandering

Gif op druiven, landbouwkundige onmisbaarheid, Maximale Residu Limiet: allemaal woorden die de milieubeweging en de landbouwwereld in de jaren negentig in de strijd gooiden om hun gelijk te halen. Een historische analyse van krantenartikelen en Tweede Kamervragen over bestrijdingsmiddelen laat zien hoe partijen op elkaar reageerden en hoe acties van de milieubeweging een verandering in gang zetten.

Bestrijdingsmiddelen of gewasbeschermingsmiddelen? Wat maakt het uit hoe je de chemische hulpmiddelen noemt waarmee boeren en tuinders ziekten, plagen en onkruiden te lijf gaan. Heel veel, ontdekte Jan Buurma, onderzoeker bij Wageningen UR. Het bepaalt namelijk tot welk kamp je behoort en wie er naar je luistert. Buurma analyseerde 279 krantenartikelen en antwoorden op Tweede Kamervragen uit de periode 1995 tot 2008, die betrekking hadden op gewasbescherming en bestrijdingsmiddelen. Uit de Kamervragen en de krantenartikelen reconstrueerde hij hoe partijen met elkaar omgingen en welke acties wel of niet succesvol waren.

>> Twee werelden

De onderzoeker ziet uit de artikelen een beeld naar voren komen van twee verschillende werelden, die zich allebei bekommeren om chemische middelen. Twee werelden die zo verschillend praten over chemische middelen, dat ze elkaar niet verstaan, misschien niet eens willen verstaan.

Aan de ene kant is er het 'landbouwkamp'. De reacties van LNV passen in de lijn van de landbouwwereld, waar bijvoorbeeld ook centrumrechtse partijen en de Nefyto, de brancheorganisatie van de agrochemische industrie, bij horen. De partijen voelen elkaar feilloos aan en spreken – letterlijk – dezelfde taal met het woord gewasbeschermingsmiddelen.

Het milieukamp gebruikt consequent het woord 'bestrijdingsmiddelen'. Wat Buurma vooral opvalt in de documenten is dat de milieubeweging zeker niet alleen staat, zoals hij lang heeft gedacht. Ook linkse politieke partijen, consumentenorganisaties en een ministerie als VROM maken deel uit van dit kamp.

>> Debat over voedselveiligheid

Beide groepen stellen in krantenartikelen en Tweede Kamervragen diverse onderwerpen aan de orde. Buurma komt op tien, waarbij twee onderwerpen de boventoon voeren: voedselveiligheid en het toelatingsbeleid van middelen.

Het debat over voedselveiligheid begint in 1995 met vragen van linkse politici over de effecten van middelen op de gezondheid. Het antwoord dat de minister van Landbouw geeft zal hij later vele malen herhalen: er is wetenschappelijk geen oorzakelijk verband aangetoond tussen het gebruik van 'gewasbeschermingsmiddelen' en de volksgezondheid. De milieubeweging neemt daar geen genoegen mee en start een campagne rond residuen van 'bestrijdingsmiddelen' waarin een krop sla wordt vergeleken met een condoom: twee manieren om bevruchting te voorkomen (Trouw, 27 juni 1998). Bij het ministerie krijgt de milieubeweging geen respons. De milieubeweging zet door en laat analyses maken van druiven uit Griekenland, waarmee ze aantoonde dat die restanten bevatten van niet-toegelaten middelen en dat de wettelijk vastgelegde Maximale Residu Limiet (MRL's) worden overschreden. LNV reageert door de milieubeweging te beschuldigen van het zaaien van paniek. Het ministerie stelt opnieuw dat er geen wetenschappelijk bewijs is dat groentes die de MRL's overschrijden een gevaar vormen voor de gezondheid.

>> Supermarkten aan zet

De documenten laten zien dat de milieubeweging zich vervolgens tot de supermarkten wendt. Met meer succes. Supermarkten zitten niet te wachten op verlies van vertrouwen van de consument. Ze beschuldigen de milieubeweging wel van misleidende informatie: overschrijding van de MRL's is niet schadelijk voor de gezondheid, omdat die normen ver aflaggen van de acceptabele dagelijkse inname. Maar voor consumenten is dat niet uit te leggen. Voor hen is de beleving dat een overschrijding niet goed kan zijn. De supers gaan overstag als de milieubeweging naar de rechter stapt om af te dwingen dat de MRL's onder de grenswaarden moeten blijven. Zij dwingen hun toeleveranciers zich aan de normen te houden en zelfs meer dan dat. Tegenwoordig eisen veel supermarkten dat de producten ver onder de MRL's blijven. Ook de wetgeving rond bestrijdingsmiddelen veranderde door

acties van de milieubeweging. Middelen worden gewoonlijk alleen toegelaten als ze kunnen voldoen aan alle strenge criteria voor milieukwaliteit. LNV wilde echter middelen die landbouwkundig onmisbaar zijn, toch toelaten. Daarom startte de milieubeweging in 1998 een serie rechtszaken tegen het College Toelating Bestrijdingsmiddelen en LNV. Ze kreeg keer op keer gelijk van de rechter. Uiteindelijk besloot de minister van LNV een nieuwe gewasbeschermingswet op te stellen, waarbij voor de toelating van middelen zowel rekening wordt gehouden met het milieu als met de economische onmisbaarheid voor een bepaald gewas.

>> Verandering

Beide cases laten zien dat de acties van de milieubeweging een verandering in gang hebben gezet. De campagnes van de milieubeweging rond de residuen op het voedsel hebben ertoe geleid dat supermarkten in de praktijk de verantwoordelijkheid voor de

controle hebben overgenomen van de overheid. De rechtszaken over de toelating van middelen veroorzaakten een groot publiek debat over de landbouwkundige onmisbaarheid van middelen, vooral in kleinere gewassen. Dit debat maakte de belangen helder: van het publiek dat bezorgd is over de milieueffecten van de middelen en van de telers die geen goede oogst kunnen binnenhalen zonder deze middelen. Dit leidde uiteindelijk tot een wet die is ingebed in de Europese regelgeving.

De milieubeweging bereikte uiteindelijk haar doel, maar dit heeft wel tien jaar geduurd en het heeft geleid tot een flinke polarisatie tussen beide kampen. Buurma trekt dan ook een belangrijke les uit de analyse: 'Het is belangrijk dat partijen met elkaar in gesprek blijven en naar elkaar blijven luisteren. Een ministerie maar ook onderzoekers moeten breder kijken dan de landbouwbelangen. Aan verkokering heb je niets.' (LN)

Meer informatie: Jan Buurma, t 070 3358303, e jan.buurma@wur.nl

i www.syscope.wur.nl > dossiers > gewasbescherming

i www.syscope.wur.nl > transitie

i www.syscope.wur.nl > transitie > innovatienetwerken